

Spravedlnost, vykoupení a Duch svatý

Biblistika | 30.11.2010 @ 23.59

Pro úspěšné završení volitelného předmětu *Paul's Salvation Letters: Galatians and Romans* bylo nezbytné napsat CRA na základě komentáře od dr. F. F. Bruce. Moc jsem tomu, pravda, nedal. Ale co. Alespoň ať se vidí, že trochu studuji.

Téma 1: Evangelium spravedlnosti Boží

a) Urči jednotlivé vlastnosti Boží spravedlnosti, které se v listu Římanům nacházejí v těchto oddílech:

1:16–17, Spravedlnost Boží

Apoštol Pavel se v začátku i přes své jedinečné deduktivní schopnosti neodhodlal vysvětlit čtenářům, proč se Bůh rozhodl jednat s člověkem. Evangelium zde je, přítomné, zjevené a platné pro každého, kdo věří. Je to spravedlnost, která přibližuje člověka k Bohu.

Dále ohledně ospravedlnění viz Téma 2.

1:19–3:20, Všeobecná potřeba

V tomto oddíle Pavel intenzivně zdůrazňuje poselství táhnoucí se napříč celým Písmem. Toto poselství říká: Človče, ty potřebuješ Krista! Ve třech oddílech se Pavel zabývá nejprve pohanstvem (Ř 1,18–32), které zaměnilo stvoření za stvořitele, pak moralistou nárokuje si spravedlnost sám od sebe a nakonec Židem, který staví ospravedlnění na své obřizce, příslušnosti ke smluvnímu lidu a na zachovávání Zákona.

Ve všech třech případech Pavel otrásá samospravedlivostí dotyčných, svou filipiku pak uzavírá větou „všichni zhřešili a jsou daleko od Boží slávy“ (Ř 3,23).

Lidstvo se zkrátka ocitlo v nouzi. Hřích vstoupil do světa a nikdo kromě Ježíše Krista nemůže překročit tu obrovskou vzdálenost mezi člověkem a Bohem.

3:21–3:31, Boží zásah do situace

F. F. Bruceovi se v tomto momentě vybavuje římský básník Horatius, který ve svém rozjímání o estetice kritizoval móres tehdejších dramaturgů: *Deus ex machina*. Tato praktika starořímského divadla probíhá tak, že zápleтка se komplikuje od začátku hry až do chvíle, kdy se na scéně objeví jeden z antických bohů, aby celý zapletenec nadpřirozeným zásahem vyřešil. Martin Luther později vztáhl tento koncept na situaci člověka aby dosvědčil, že lidská situace zásah shůry vskutku potřebuje. Fráze „Cesta ke spáse“ evokuje v člověku mýtického hrdinu bojujícího s nepřítelny bohy, aby si vydobyl místo na Olympu. Evangelium představuje Boha, který bojuje s hříchem člověka tak, že za něj umírá na kříži.

4:1–25, Abraham čili starozákonní precedent

Boží jednání s Abrahamem, to je vytyčený příklad Božího jednání s člověkem pro všechno lidstvo nezávisle na čase. Jak píše dr. Bruce,

„If circumcision had nothing to do with Abraham’s justification by God, with all the promised blessings that accompanied it, the law had even less to do with it.“
(Bruce, 108)

Porozumění Abrahamovu jednání nás vede k porozumění podstaty víry. Abraham viděl, že nic viditelného nenasvědčuje bytí brzkému bytí pozdějšímu naplnění Božího zaslíbení. Avšak navzdory všem nepříznivým faktorům převážila v jeho nitru jistota o Božím slibu nad přirozeným předpokladem, že už nebude mít dítě.

5:1–8:39, Dílo Ducha Svatého

Pavel již vyložil počátek evangelia, dokázal ospravedlnění z milosti a uvedl svým výkladem věřícího do pokoje s Bohem (Ř 5,1). Nyní říká: Je zde dvojí děj ztotožnění. V tom prvním Adam hřeší a všechno lidstvo skrze něj umírá. V tom druhém Kristus umírá a všechno lidstvo žije nebo nežije skrze jeho vzkříšení.

Pak se nový věřící táže: Jak je to s hříchem? Mohu se s klidným svědomím nechat unášet vírem svých vášní, které by mi Zákon byl odepřel, když jsem nyní dokonale ospravedlněn skrze svou víru?

Ve třech vyčerpávajících kapitolách proto Pavel zcela objasní, že ospravedlnění musí být následováno ovocem spravedlnosti, hříchem nikoli. Ne proto, že by byl věřící lapen do jiného, jen poněkud odlišného Zákona, ale proto, že opětuje Boží lásku a chce naplnit Boží vůli.

9:1–11:36, Nevěřící člověk a Boží milost

Pavel uznal za vhodné vyrovnat se v listu i s otázkou svého lidu. Odhaluje současný Izrael jako lid neposlušný Božímu volání. Pavel de facto popisuje paradox: Bůh jakožto svrchovaný povolává koho chce a koho chce, toho zatvrzuje (Ř 9,18). Tíha zodpovědnosti však zároveň leží na člověku, neboť Bůh přinesl spasení na dosah ruky. Člověk nemusí hledat Krista v podsvětí ani na nebi, protože slovo víry je v ústech a v srdci (Ř 10,8).

V jediném dějství spravedlnosti Boží tedy vystupuje jak Boží svrchovanost, tak lidská zodpovědnost. Proto se musíme vyhnout pokušení. Stejně jako není na nás, abychom ke Kristu sestupovali do podsvětí či šplhali do nebe, nepřisluší nám ani hodnotit pravidla spravedlnosti Boží.

Téma 2: Ospravedlnění a skutek Kristův

Ospravedlněním v Pavlově evangeliu rozumíme změnu právní situace člověka před Bohem. Mohli bychom v této chvíli říci, že ospravedlnění a spasení jsou významově totožná,

„... je to Boží moc ke **spasení** ... vždyť se v něm zjevuje Boží **spravedlnost** ...“
(Ř 1,17–18)

avšak Pavlovo chápání je poněkud celostnější.

Jak jsem naznačil, celé soteriologické drama se odehrává v rámci právního vztahu člověka s Bohem, neboť Bůh je Bohem pořádku. I v prostředí židovského náboženství, se spravedlností rozumí spíše právní status člověka, než jeho mravní kvalita (Bruce, 73), čemuž nasvědčuje samotný princip rituálních obětí (Lv 17,11).

Je-li tedy kdo ospravedlněn, nemusí se bát Božího hněvu. Je-li však bez spravedlnosti, Boží hněv se proti němu právě v evangeliu zjevuje. Ano, Boží spravedlnost není žádná náladovost či vznětlivost a člověk, který nabídku spravedlnosti v Kristu odmítne, nebude moci před Božím trůnem říci nic na svou obhajobu.

Dr. Bruce se u tohoto zjištění nezastavil. Vysvětluje, že Pavel nevnímal spasení jako jednorázové ospravedlnění, neboť Bůh nejedná pouze na základě práva. Ospravedlnění je začátek díla Ducha Svatého, které pokračuje posvěcením (kap. 6–8) a je završeno budoucí slávou (Ř 5,2; 8,30) (Bruce, 76).

Právě to zjištění, že pravé ospravedlnění je následováno skutky spravedlnosti, stojí dle dr. Bruce proti zákonickým výtkám. S ospravedlněním z víry bez skutků zákona (Ga 2,16) to bývá tak, že se jeho zvěstovatelům podsouvá libertinismus (tj. volnomyšlenkářství, v teologii extrémní důraz na svobodu od jakýchkoli dalších direktiv). Tato kritika je zastavena skutečností, že ono evangelium ospravedlnění bez skutků zároveň trvá na ovoci spravedlnosti, které následuje (Ř 8, Ga 5,22.23).

Toto popsané ospravedlnění je cestou smíření s Bohem (Ř 5,1). Bůh totiž ve své milosti ospravedlňuje každého věřícího skrze víru (Ř 3,30), tedy každého, kdo nepohrdne křížem ale právě pod ním se cele vydá Bohu do rukou. Apoštol Pavel si uvědomoval, že pouze smrt Ježíše Krista na kříži stojí na počátku spasení člověka.

Dr. Bruce upozorňuje na to, že sám Pavel před svým obrácením mohl díky své náboženské příslušnosti a zápalu předpokládat plné ospravedlnění ze skutků, až jednou stane před Božím trůnem. Cesta ospravedlnění z víry je však naprosto opačná. Člověk je od Boha prohlášen spravedlivým zadarmo (Ř 3,24) přímo na začátku svého křesťanského života. Bůh prominul již nyní jeho hříchy a ve svých očích jej přijal jako spravedlivého (Bruce, 97), aby jej mohl požehnat veškerým duchovním požehnáním (Ef 1,3; Ř 5,1–11), jaké jen je na této planetě možné, a osvobodit ho od hříchu, zákona a od smrti (kap. 6–8).

Toto prominutí hříchů, osvobození a náprava skrze Ducha svatého jsou zdarma dostupné vírou. Ta však dle dr. Bruce není žádným novým speciálním úkonem, nýbrž naopak prostou otevřeností srdce vůči Bohu (Bruce, 101), aby mohl jednat On. Pak je věřící ospravedlněn, osvobozen a napravován díky spásné oběti Ježíše Krista na golgotském kříži.

Tato oběť přesahuje do minulosti i do budoucnosti. Je to zkrátka úplná odpověď na všechny hříchy celého lidstva (Bruce, 102) a cíl víry každého, kdo víru nalezl. Vždyť v koho věřil Abraham? A co bylo cílem jeho víry?

Sám Ježíš přeci řekl: „Váš otec Abraham zajásal, že spatří můj den; spatřil jej a zaradoval se.“ (J 8,56). Pokud Abraham věřil Božím zaslíbení, přijal tím vlastně evangelium a s ním Krista! Vždyť právě Ježíš Kristus byl potomek, jenž mu byl v Izákovi zaslíben! (IST, 184)

Téma 3: Osoba a Dílo Ducha Svatého

a) Osoba Ducha Svatého

Duch svatý, to je živý činitel naší spásy. Otec v nebesích poslal svého Syna, Kristus za nás zemřel a Duch svatý v nás činí ono druhotné dílo spásy, čili proměnu našeho charakteru do Kristovy podoby (Ř 8,29). Právě Duch svatý působí znovuzrození (J 3,8) a osvobozuje nás od zákona hříchu a smrti (Ř 8,2). On nás zmocňuje k tomu, abychom naplnili požadavky Zákona*, jak bylo předzvěděno ústy Ezechiele (Ez 36,27) i Jeremiáše (Jr 31,33) (IST, 232).

*IST říká „umožňuje nám naplnit požadavky spravedlnosti Zákona (8:4)“ (IST, 232). Já osobně upřednostňuji formulaci, že nám Duch svatý umožňuje naplnit **Boží vůli**. Ve světle obou zmíněných proroků ovšem rozumíme Zákonu jako Boží vůli, protože je to opravdu pouze věc formulace (pokud při výkladu SZ rozeznáváme historický a kulturní kontext).

b) Dílo Ducha Svatého

Kristus svým Duchem* přebývá ve věřících a vkládá do nich nový princip: Zákon života. Tento princip je vposledku silnější než princip tyranie hříchu a smrti. (s. 149)

Duch svatý, to je živé ztělesnění Boží vůle, takže přijetí jeho vedení dokazuje na věřícím status Božího dítěte, v němž Duch nutně přebývá (Bruce, 150) a „kdo nemá Ducha Kristova“, a žije z vlastních sil podle těla, „ten není jeho“ (Ř 8,9)

Duch svatý tedy naplňuje Boží zaslíbení vyřčené Jeremiášem:

„Svůj zákon jim dám do nitra, vepíši jim jej do srdce. Budu jim Bohem a oni budou mým lidem.“
(Jr 31,33)

Věřící se tedy řídí Boží vůlí. Co to znamená? Inu právě to, že je v něm naplněna spravedlnost požadovaná zákonem (Ř 8,4). A je-li věřící takto ospravedlňován, nemůže to rovněž znamenat nic jiného, než že jeho hřích byl odsouzen na Kristově těle (Ř 8,3). A toto všechno se v Pavlově terminologii nazývá **Zákon Ducha života v Kristu Ježíši** (IST 229–230 **).

Proto máme v Duchu naději. On v nás činí dílo spásy a neustále nám tím potvrzuje cíl naší cesty: Velký den Kristův. Tehdy bude dílo spásy dokončeno (Bruce, 161). Ano, budoucnost společenství věřících lidí je být novým stvořením mužů a žen zcela proměněných do podoby Boží. To je cíl plánovaného a předzvěděného Božího milosrdenství (Bruce, 167).

A hle, milosrdenství Boží neklame a naše naděje není marná. Neboť v našich srdcích je vylita Boží láska. Na konci osmé kapitoly Pavel dosvědčuje neotřesitelnost naší spásy ve třech rétorických otázkách: Kdo vznesе žalobu proti vyvoleným Božím? Kdo je odsoudí? A kdo nás odloučí od lásky Kristovy? Duch nás v těžkých chvílích povzbuzuje, abychom žili dobrý křesťanský život a vítězili v bitvách s protivenstvím jak ze strany světa, tak ze strany naší staré přirozenosti (IST, 224).

*Duch Kristův a Duch svatý jsou významově totožné, zaměnitelné pojmy.

**Myšlenkový postup, který jsem použil, není použit ani v učebnici, ani v komentáři dr. Bruce. Snažím se však pomocí něj vyložit ve zkratce velmi široké a náročné téma, o kterém všechny mé zdroje jiným způsobem avšak ve stejném duchu pojednávají.

Téma 4: Místo Izraele v Božím vykupitelském plánu

a) Hlavní problémy

Prvním a nejdůležitějším problémem je nevíra Izraele. Právě kvůli nevěřícím Židům má Pavel „velký zármutek a neustálou bolest ve svém srdci“ (Ř 10,2).

Problematika, kterou musel Pavel rozebrat, byla komplexní. Boží lid totiž nelze ztotožnit s tím, co si představíme pod pojmem „Izrael“ (Ř 9,6). Bůh svrchovaně vyvolil Abrahama v celém lidstvu, pak Izáka vedle Izmaele, pak Jákoba vedle Ezaua. Pokrevní příbuznost zkrátka není zárukou spoluvyvolení (Mt 3,9) a Bůh si povolává koho chce a koho chce, toho zatvrzuje. Dr. Bruce tuto skutečnost formuluje slovy:

Pokud Bůh neodhalí principy, na základě kterých činí svá rozhodnutí, neznamená to, že by měla být Jeho spravedlnost zpochybňována.
(Bruce, 178)

Pavel však, aby ještě více uklidnil znepokojení, vysvětluje, že Bůh se rozhodl spasit člověka ne na základě jeho pokrevní příslušnosti, nýbrž na základě víry. Právě v tom je ono Boží svrchované rozhodnutí.

Takové zjištění přivádí Pavla k problému lidské zodpovědnosti. Bůh totiž přinesl spasení blízko člověku, takže nemusí šplhat ke Kristu do nebes, nebo za ním sestupovat do propasti, neboť Kristus nám vzkříšení i věčný život zajistil. Naopak, záleží pouze na tom, co je ve tvých ústech a ve tvém srdci (Ř 10,8,9). Dr. Bruce podotýká, že toto spasitelné vyznání je nejdřívějším a stále dostatečným křesťanským krédem (Bruce, 189).

Někteří komentátoři se domnívají, že jde o vyznání určené před vlády a úřady (srov. Lk 21,12–15 atp.). Dr. Bruce má za to, že pokud bychom měli přemýšlet o tomto vyznání jako o tak úzce vymezeném pro jedinečnou situaci, mohl by to být spíše křest (srov. 1. Pt 3,21) (Bruce, 192).

Bůh se tedy svrchovaně rozhodl spasit každého, kdo jej vyzná jako Pána. Jak na tom však je před Bohem samotný Izrael? Bude pro svou nevěru nadobro vyťat? Tolik výtek proti němu nyní míří!

„Ptám se však: To snad nikdy neslyšeli zvěst? Ovšemže slyšeli! ... Ptám se tedy: Nepochopil Izrael, co mu bylo zvěstováno? Nepochopil; ...“
(Ř 10,18–19)

Bůh se dal nalézt těm, kdo jej nehledali (Ř 10,20), avšak Izrael je vzpurný (Ř 10,21). Jak Pavel omluví své soukmenovce z těchto obvinění?

Začíná od sebe. On sám je živým důkazem toho, že Bůh nejenže svůj lid nezavrhl, dokonce z něj buduje svou Církev, novosmluvní lid! V dalších verších se Pavel vedle obrazu kmenu a ratolestí pouští do popisu odvážné vize o obnovení Izraele, tuto vizi nazývá „tajemstvím“ (Ř 11,25).

Dr. Bruce připomíná, že ačkoli je některým tato Pavlova prorocká představa podezřelá, nemůžeme ho obviňovat, pokud vezmeme ve vážnou úvahu, že ji vskutku přijal ve zjevení. Samotné Pavlovo evangelium je přeci zjevené přímo od Boha (Ga 1,11.12).

b) Význam Pavlova učení z Římanů 9–11 pro moderního křesťana z pohanů

Největší významnost Pavlova učení pro současné křesťanstvo je toto: Je určitý neměnný Boží plán a Boží vůle. Avšak z pohledu evangelia „není rozdíl mezi Židem a Řekem“ (Ř 10,12). Evangelium je blízko každého člověka (Ř 10,8) a každý, kdo jej přijme a vyzná Ježíše jako Pána, bude spasen (Ř 10,9).

Téma 5: Slabí a silní věřící

a) Pavlovy instrukce v kontextu římské církve prvního století

Pavel přichází k aplikaci principu svobody křesťana (Ř 7,6). Křesťan je zcela svobodný. Nejen od hříchu, Zákona a smrti, ale i od tradic, předsudků a kulturně podmíněného chování. Situace první církve však, jak dalece ji jen známe, obsahovala velký prostor k mezikulturním třenicím. Z kontextu kapitol 14 a 15 můžeme stejně jako z mnohých jiných pasáží Nového zákona vyrozumět, že židovští křesťané nerespektovali svobodu pohanů, která jim umožňovala nepřejímat spolu s evangeliem židovské zvyky, a podobně pohané nerespektovali svobodu Židů, která jim umožňovala určité zvyky zachovávat.

Pavel proto nerozsuzuje zachovávání či pomíjení konkrétních zvyků, pokud se zachovávají z upřímného přesvědčení k Boží slávě (Ř 14,5.6). Pavel sám se snažil – byť mu možná židovské zvyky byly příjemné – nestavět evangeliu do cesty žádnou překážku (1K 9,20). Dr. Bruce trefně dodává, že „Pavel byl tak úplně osvobozen od duchovních pout, že nebyl spoután ani svou svobodou. Přizpůsobil se židovskému životnímu stylu mezi Židy stejně radostně jako se přizpůsobil pohanským způsobům, když žil s pohany“ (Bruce, 230).

Apoštol tedy věděl, že jádrem problému není zvyk sám, nýbrž špatné pochopení svobody. A právě proto ve verši dvanáct píše: „Každý z nás tedy sám za sebe vydá počet Bohu.“ (Ř 14,12). Svoboda není k tomu, aby člověk ubližoval druhému a ničil Boží dílo! Ano, můžeš dělat co chceš. Avšak pokud v tobě Kristova Láska opravdu je, některé věci z této Lásky oželíš (Ř 14,15.21).

Dr. Bruce se domnívá, že tento princip stál na pozadí apoštolských doporučení pohanům schváleným na prvním Jeruzalémském koncilu (Sk 15,20.29) (Bruce, 234). Pokud se chopíme tohoto zjištění jako skutečnosti, ovlivní to zásadním způsobem nejen naše porozumění situaci první Církve, ale i naše závěry určené Církvi dnes.

b) Aplikace pro současnou církev v mém kulturním kontextu

Ranná církev procházela pnutím mezi dvěma stranami: Věřícími ze Židů a z pohanů. Proto se otázky tolerance a svobody apoštolé věnovali a formulovali Zákon Kristův (např. Ř 15,1–6) vycházející přímo z Kristova učení a aplikovali ho do své kulturní situace, aby pohané nebyli pro Židy pohoršením (Sk 15,19–21). O co důležitější je tento Zákon dnes, když je v Církvi bezpočet kulturních vlivů a tedy bezpočet možností k pnutí! Proto je právě dnes je otázka Lásky nejaktuálnější.

Já sám nejsem přítelem rozměňování evangelia. Avšak k rozmělnění dochází dvěma způsoby učení: Tím prvním je tolerance hříchu, kdy se očividné zlo v životě věřícího přechází bez komentáře (Ga 6,1). Tím druhým je zavádění či udržování norem, které nemají oporu v evangeliu (Ga 5,1).

Je tedy třeba vyvarovat se soudů vycházejících z našeho dobově a kulturně podmíněného systému hodnot, z našich předsudků a přirozeného lidského šovinismu. Je dobré udržovat dobré mezisborové i mezidenominační vztahy a snažit se porozumět člověku v jeho jedinečných souvislostech. Bůh je totiž velký a svrchovaný. On vidí do nitra každého člověka, kam člověk nevidí.

Druhá strana téže mince však říká: Ano, Bůh je velký, avšak člověk je malý a úzkoprsý! A právě kvůli jeho malosti je třeba udržet pořádek. Každý totiž nejedná podle Kristova Zákona, každý nemá jen nejlepší úmysly (Fp 1,15) a každý je ukut svou minulostí.

Proto mám za to, že Církev nemá vymýšlet etiku, ani nemá posuzovat, ani zabývat se ničím jiným, než zvěstováním evangelia, jež vyžaduje víru člověka, aby se úplně vydal Bohu do rukou, zemřel sám sobě a následoval Boží vůli, což je samo o sobě až dost náročné, rovněž zcela dostatečné pro růst Církve a věřících. Pokud zachováme Zákon Kristův, uděláme dobře.

<https://selah.diet/biblistika/spravedlnost-vykoupeni-duch-svaty/>